

3.11.2003

Oikeusministeriölle

4. 11. 2003
ad 4376/41/2001
OM 014: 00/2001
Laur

Lausunto osakeyhtiölakityöryhmän mietinnöstä

Suomen Yrittäjät ry esittää kunnioittavasti lausuntonaan osakeyhtiölakityöryhmän mietinnön johdosta seuraavaa:

Mietinnössä ehdotetaan vuodelta 1977 olevan osakeyhtiölain kirjoittamista kokonaan uudelleen. Voimassa oleva laki on alkuperäisessä muodossaan säädetty nykyisestä paljonkin poikkeavissa oloissa mm. siinä suhteessa, että pienet yritykset eivät tuolloin käyttäneet osakeyhtiömuotoa lainkaan siinä mitassa kuin nykyisin on laita. Huomioon ottaen lakiin eri aikoina tehdyt monet muutokset, erityisesti EY-oikeuden vaatima laaja muutos vuodelta 1997, osakeyhtiölaki on käynyt monin kohdin vaikeaselkoiseksi. Lain kokonaisuudistukselle on Suomen Yrittäjien mielestä olemassa selkeä tarve.

Laadittu luonnos uudeksi laiksi on kirjoitettu monessa suhteessa nykyisestä poiketen ja uudenlaisen ryhmittelyn pohjalta. Lakia kirjoitettaessa on pidetty tavoitteena sen soveltuvuutta nykylakia paremmin pienen yritystoiminnan tarpeisiin. Lukumääräisesti lähes kaikki osakeyhtiöt Suomessa ovat hyvin pieniä, yhden tai muutaman osakkeenomistajan yrityksiä. Vaikka tässä vaiheessa on vielä vaikea arvioida, miten tässä tavoitteessa lopulta on onnistuttu, pidämme arvokkaana, että tätä on valmistelussa joka tapauksessa pidetty yhtenä keskeisenä lähtökohtana. Pienen yritystoiminnan huomioon ottaminen lakia laadittaessa on tärkeää lisäksi siitä syystä, että osaltaan myös osakeyhtiölain sisällöllä voidaan edistää sitä, että osakeyhtiömuotoa käytettäisiin pienimmässäkin yritystoiminnassa. Tämä on tärkeä mahdollisuus yritystoimintaa harjoittavan henkilön oman elämänhallinnan kannalta; lainsäädännöllä on syytä pyrkiä antamaan hänelle mahdollisuus pitää erillään yksityistaloutensa ja yritystoimintansa asiat.

Uudistuksen tavoitteeksi otettua joustavuuden ja yhtiöiden toimintavapauden lisäämistä pidämme hyvänä. Toimintamahdollisuuksien lisääminen on ehdotuksessa tarkoittanut mm. lain säännösten tahdonvaltaisuuden kasvattamista, mistä taas seuraa lakitekstin laajentumista. Lakiluonnos onkin säännösmäärältään nykyistä lakia selkeästi laajempi. Säännösmäärän lisääntyminen on toisaalta tarkoittanut myös sitä, että entistä useampaan kysymykseen on vastaus luettavissa laista.

Mietinnössä esitetty lain uudenlainen ryhmittely ja säännösten otsikointi selkeyttävät lakia. Pienemmissä yrityksissä yleisimmin tarpeelliset säännöskokonaisuudet on sijoitettu lain alkupäähän. Osakeyhtiöoikeuden selkeyttämistä parantaa epäilemättä myös yleisten yhtiöoikeudellisten periaatteiden kirjaaminen lain ensimmäiseen lukuun.

Mietinnön yksityiskohtia koskevia huomioita

Yhtiön perustaminen

Osakeyhtiön perustamissäännöksiä ehdotetaan yksinkertaistettavaksi moneltakin osin. Pidämme näitä ehdotuksia enimmältään kannatettavina mm. kun kysymys on suksessiiviperustamista ja perustajia koskevien säännösten poisjättämisestä sekä apporttilausunnosta. Minimissään perustamisen yhteydessä päätettävät seikat olisivat sangen vähäiset, toisin sanoen yhtiön toiminimi ja kotikunta, kun yhtiöjärjestys ei olisi enää pakollinen eikä myöskään yrityksen toimialan erillinen määrittely. Ehdotus osoittaa, että osakeyhtiön perustaminen on mahdollista tehdä lainsäädännössä hyvinkin yksinkertaiseksi.

Käytännön elämässä osakeyhtiön perustamisen vaatimia toimia ei kuitenkaan ole kaikin osin koettu erityisen vaativiksi sillä tavoin, että perustamismuodollisuudet olisivat suorastaan kynnys ottaa käyttöön osakeyhtiömuoto. Yhtiöjärjestyksen taikka toimialan määrittelemisen pakollisuudesta luopumista ei voitane perustella tarpeella helpottaa yrityksen perustamista. Siitä, että jokaisella yhtiöllä on oma yhtiöjärjestyksensä, johon on koottu tietyt keskeisimmät sen toimintaa koskevat asiat, on hyötyä siinä mielessä, että yhtiöjärjestys on yrityksissä tarvittaessa kuitenkin paremmin saatavilla kuin lakitekstit. Toimialan määrittelemistä ei myöskään ole käsityksemme mukaan koettu hankaluudeksi; yritystä perustettaessa kyllä tiedetään, millä alalla tai aloilla aiotaan ryhtyä toimimaan. Niitä vaikutuksia, joita mahdollisesti laajentuvalla toimialanmääräyksistä luopumisella voisi olla, on jatkovalmistelussa selvitettävä vielä tarkemmin koskien mm. toiminimi- ja tavaramerkkisuoja samoin kuin toimialaluokitukseen perustuvaa tilastokeskuksen ylläpitämää tilastointia.

Mietinnössä ehdotetaan perustamisen helpotusten ohella yhtä merkittävää kiristystä sääntelyyn. Perustamisilmoitukseen olisi liitettävä HTM- tai KHT-tilintarkastajan todistus siitä, että lain säännöksiä osakkeiden maksamisesta on noudatettu. Nykyisin todistuksen voi antaa yhtiölle valittu tilintarkastaja, joka voi olla myös ns. maallikkotilintarkastaja. Kun mietinnössä ei ehdoteta eikä nykyinen lainsäädäntö muutoinkaan vaadi, että kaikissa osakeyhtiöissä kokoon katsomatta tulisi jo heti perustamisvaiheessa olla hyväksytty tilintarkastaja, ei mainittua vaatimusta pidä sisällyttää uuteen osakeyhtiölakiin. Hyväksytyn tilintarkastajan todistuksen vaatiminen osakepääoman maksusta muodostaisi tarpeettoman

kustannuksia aiheuttavan vaatimuksen yritystoiminnan aloittamiselle. Osakepääoman maksun varmistamisen tulee voida käydä päinsä muutoinkin. Esim. Ruotsissa rahalla tapahtuvan osakepääoman maksamisen varmistamiseksi riittää rahalaitoksen antama todistus. Asianmukaisena sen sijaan voidaan pitää sitä, että hyväksytty tilintarkastaja antaa todistuksen apporttina yhtiöön pannun omaisuuden arvosta.

Osakeomistuksen julkisuus

Osakeomistuksen julkisuuden rajoittamista koskeva ehdotus on oikeansuuntainen. Yhden osakkeenomistajan yhtiöissä kuitenkin edellytettäisiin, että osakeluettelo olisi kaikille julkinen, mikä tuntuu epäjohdonmukaiselta ratkaisulta. Tämän osalta ehdotusta perustellaan yhden miehen rajavastuuyhtiöstä annetun direktiivin vaatimuksella. Direktiivin 3 artikla antaa kuitenkin useampia tapoja toteuttaa julkisuus yhdenmiehen yhtiöksi muuttuneissa yrityksissä; tämä voi artiklan nojalla tapahtua myös kaupparekisterin kautta. Useimmissa tapauksissa kaupparekisteriin merkitty nimenkirjoittaja on yhdenmiehenyhtiöissä samalla ainoa omistaja. Osakeluettelojulkisuus yhdenmiehenyhtiöissä vaikuttaa keinotekoiselta myös sen vuoksi, että julkisuus poistuisi heti, kun yhtiössä on vaikkapa vain muodollisesti toinenkin osakas.

Hallinto

Osakeyhtiön hallintoa, siis yhtiökokousta, hallitusta ja toimitusjohtajaa, koskevat ehdotukset ovat asianmukaiset. Hallitus olisi edelleen pakollinen toimielin osakeyhtiöissä. Yhtiökokouksia ei olisi välttämätöntä pitää vaan yksimieliset osakkeenomistajat voisivat tehdä tarvittavat päätökset muutoinkin kirjallista muotoa noudattaen. Meillä ei myöskään ole huomautettavaa sen johdosta, että yhtiökokoukselle voitaisiin yhtiöjärjestyksellä antaa päätösvalta hallituksen tai toimitusjohtajan yleistöimivaltaan kuuluvassa asiassa.

Yhtiökokousta koskevassa 5:3 §:ssä säädetään varsinaisessa kokouksessa päätettävistä asioista mainitsemalla siinä ne asiat, joista osakeyhtiölain mukaan on välttämättä päätettävä ko. kokouksessa. Säännökseen olisi selkeyden vuoksi syytä lisätä myös maininta yhtiöjärjestyksen perusteella varsinaisessa yhtiökokouksessa mahdollisesti päätettävistä asioista.

Pääomajärjestelmä

Osakeyhtiön pääomajärjestelmään ehdotetaan tuntuvia muutoksia. Osakkeilla ei ensinnäkään olisi enää nimellisarvoa, jollei sitä yhtiöjärjestyksen määräyksellä haluta nimenomaisesti edelleen ylläpitää. Nimellisarvottomuuteen siirtyminen tarkoittaisi mm sitä, että osakkeiden lukumäärällä ja osakepääoman määrällä ei enää olisi kytköstä. Nimellisarvoihin perustuva järjestelmä ei sinänsä ole ollut pienille yrityksille ongelma eikä siitä ole aiheutunut käytännön haittoja. Toisaalta järjestelmästä luopumiselle ei myöskään ole esteitä ja sitä voidaankin pitää tarpeellisenä myös pienten yritysten

näkökulmasta haluttaessa ottaa käyttöön mietinnössä ehdotettuja uusia rahoitusmuotoja.

Oman pääoman jaottelu muuttuisi siten, että osakepääoma olisi vastaisuudessa ainoa sidotun pääoman erä ja muut olisivat vapaata omaa pääomaa. Oman pääoman ehtoinen sijoittaminen osakeyhtiöön voisi tapahtua entistä useammin tavoin. Osakepääoman korottaminen voisi ensinnäkin tapahtua myös sellaisena osakepääomasijoituksena, johon ei kytkeydy osakkeiden antamista sijoitusta vastaan. Toisaalta osakkeita voitaisiin osakeannissa antaa siten, että osakkeista maksettavaa merkintähintaa ei lainkaan kirjata osakepääomaan vaan erityiseen sijoitetun vapaan pääoman rahastoon. Oman pääoman ehtoinen sijoitus vapaaseen omaan pääomaan voisi tapahtua myös ilman mitään kytköstä osakkeiden antamiseen, jolloin sijoitus niin ikään kirjattaisiin mainittuun sijoitetun vapaan oman pääoman rahastoon. Suomen Yrittäjät pitää pääomajärjestelmän kehittämistä ehdotetulla tavalla hyvänä.

Maksuton osakeanti olisi mahdollista erityisen painavista taloudellisista syistä toteuttaa nykyisestä poiketen myös suunnattuna, toisin sanoen poiketen osakkeenomistajille muutoin kuuluvasta etuoikeudesta saada uusia osakkeita osakeomistuksensa suhteessa. Asiasta voisi päättää myös yhtiön hallitus valtuutuksen nojalla. Mietinnön perusteluissa todetaan maksuttoman osakeannin suuntaamisen voivan tulla kysymykseen vain aivan poikkeuksellisesti. Nykyisin suunnattu osakeanti maksuttomana ei ole lainkaan mahdollinen johtuen lähinnä siihen sisältyvistä mahdollisuuksista loukata osakkaiden yhdenvertaisuutta. Voisi olla aihetta vielä arvioida uudelleen, onko suunnatun osakeannin toteuttamiseen maksuttomana niin vahvaa tarvetta, että siihen sisältyvät väärinkäytön mahdollisuudet kannattaa ottaa vastaan.

Pääomalainan säilyttäminen laissa edelleen keinona välttää ns. selvitystilan tunnusmerkkien täytyminen on tarpeellista.

Varojen jakaminen

Voitonjakosääntöjen merkittävin muutos koskisi sitä, että varojen jakamisen edellytykseksi asetettaisiin yhtiön säilyminen maksukykyisenä, kun nykyisin voitonjakoa rajoittaa kaavamaisesti yhtiön vapaan oman pääoman määrä. Muutosta perustellaan sillä, että kirjanpitonormiston muutokset IAS-sääntelystä johtuen tulevat johtamaan siihen, että yhtiöiden taseissa voi olla merkittäviä määriä realisoitumattomia arvonorotuksia. Maksukykyisyysvaatimuksen asettaminen on sinänsä perusteltua erityisesti velkojiensuojan kannalta. Se on selvästi olennaisempi kuin osakepääoman vähimmäismäärä velkoja turvaavana tekijänä. Maksukykyisyysarvioinnin tueksi varsinaisessa lakiehdotuksessa ei toistaiseksi kuitenkaan ole annettu mitään viitteitä. Perusteluissa tosin selostetaan uhkaavan maksukyvyttömyyden käsitettä yrityssaneerauslain pohjalta. Kun säännöksen vastainen varojen jakaminen olisi laitonta varojen jakamista tarkoittava osakeyhtiörikos, on mielestämme pyrittävä vielä jollakin tavalla myös lakitekstissä

täsmentämään uhkaavan maksukyvyttömyyden sisältöä. Toisaalta voitaneen vielä harkita, olisiko arvonkorotusrahasto kuitenkin edelleen pysytettävä sidottuna ja siten ei-jakokelpoisena rahastona, mikä osaltaan vähentäisi mahdollisuuksia perusteettomaan varojenjakoon.

Konsernitilanteissa voitonjako emoyrityksessä vaatii ehdotuksen mukaan konsernitilinpäätöksen laatimisen siitä riippumatta, minkä kokoisesta yrityskokonaisuudesta on kysymys. Työryhmä on kuitenkin yleisperusteluissa ehdottanut kirjanpitolain uudistamisen yhteydessä selvitettäväksi, voidaanko konsernitilinpäätös korvata pienissä yhtiöissä jollakin vähemmän kustannuksia aiheuttavalla laskelmalla tai selvityksellä. Suomen Yrittäjien mielestä yksinkertaisempi ja taloudellisesti halvempi menettelytapa on voitava luoda. Todettakoon, että KTM:ssä valmistuneessa IAS-sääntelyryhmän loppuraportissa ei tältä osin ole ehdotettu konsernitilinpäätöksen laatimisvelvollisuuteen muutosta.

Lähipiirilainoja koskevan sangen epä johdonmukaisen erilliskiellon jättäminen pois osakeyhtiölaista on perusteltu. Erillisellä lainanantorajoituksella ei juuri ole merkitystä myöskään voitonjakosääntöjen kiertämisen estämiseksi, kun verotuksessa osakaslainaa useimmiten kuitenkin käsitellään voitonjakona.

Yritysjärjestelyt

Mietinnössä ehdotetut muutokset sulautumiseen ja jakautumiseen ovat kannatettavia. Myönteistä on myös, että ehdotukseen sisältyy säännökset osakeyhtiön muuttamisesta henkilöyhtiöksi ja yksityiseksi elinkeinonharjoittajaksi. Yritysmuodon muutosten tekeminen yhtiölainsäädännöllä mahdolliseksi kaikkiin suuntiin on tarpeellista. Jollei kuitenkin verosääntelyä kyetä kehittämään vastaavasti, muuntamismahdollisuudet jäävät käytännössä merkityksettömiksi.

Yhtiön purkaminen

Yhtiön vapaaehtoista purkamista koskevat säännökset on sisällytetty ehdotukseen jokseenkin sellaisina kuin miksi ne muutettiin vuonna 2000. Vapaaehtoista purkamista koskevat säännökset eivät ilmeisesti vielääkään ole niin yksinkertaiset että toimintansa lopettaneet yritykset säännönmukaisesti purettaisiin ja poistettaisiin rekisteristä. Asian jatkovalmistelussa olisi otettava harkittavaksi vaihtoehtoisen, nykyistä vielä yksinkertaisemman purkamismenettelyn kehittäminen: yksinkertaistamisen vastapainona voisi toimia osakkeenomistajien henkilökohtainen vastuu purkamisen jälkeen mahdollisesti ilmenevistä veloista.

Nykyisen ns. pakkoselvitystilaa koskevan sääntelyn muuttaminen siten, että yhtiön osakepääoman menettäminen julkistetaan kaupparekisteriin tehtävällä ilmoituksella, on kannatettava muutos. Ehdotettu järjestelmä soveltuisi nykyistä huomattavasti paremmin varsinkin aloittavien yritysten toiminnan alkuvaiheeseen, jolloin pääomarakenne voi olla pitkäänkin negatiivinen ensimmäisten

toimintavuosien tappiollisuudesta johtuen. Sitä, että yhtiön toiminnan käynnissä pitämiseen tällaisessa tilanteessa on kytkeytynyt yhtiön johdon vahingonkorvausriski samoin kuin rangaistusuhka, ei voi pitää kohtuullisena. Ehdotus tosin merkitsee, että yhtiö voisi toimia periaatteessa jatkuvasti ilman että osakepääomalle on minkäänlaista katetta. Todennäköistä kuitenkin on, että markkinat tulevat huolehtimaan siitä, että osakepääomansa menettäneiden yritysten on suhteellisen pian pyrittävä huolehtimaan tilanteensa korjaamisesta ja osakepääoman menettämistä osoittavan rekisterimerkinnän poistamisesta kaupparekisteristä.

Vahingonkorvaus

Vahingonkorvaussäännöksissä ehdotetaan johdon vastuulle ns. tuottamusolettamaa ensinnäkin, kun on kyse osakeyhtiölakia tai yhtiöjärjestyksestä rikkomalla tapahtuneesta vahingon aiheuttamisesta. Silloin kun yhtiön johto on toiminut vastoin osakeyhtiölain selvää säännöstä tai yhtiöjärjestyksensä määräystä ja siitä on aiheutunut vahinkoa yhtiölle, sen osakkaalle tai ulkopuoliselle, voidaan hyvin väittää, että johdon ei lähtökohtaisesti voida katsoa toimineen huolellisesti. Johdon olisi vastuusta vapautuakseen tällöin kyettävä osoittamaan, että sen toiminta on rikkomisesta huolimatta ollut huolellista. Suomen Yrittäjät hyväksyy tämän lähtökohdan. Ongelmia voi syntyä tapauksissa, joissa noudatettavan säännöksen soveltamisessa on harkinnanvaraa niin, että ei voida aina varmuudella sanoa, oliko asiassa menetelty osakeyhtiölain tai yhtiöjärjestyksen vastaisesti. Tällaisiin tilanteisiin tuottamusolettama soveltuu huonosti. Toisaalta huolimattomuuden arvioinnissa tulisi tällaisissa tapauksissa tietenkin kiinnittää huomio myös rikotuksi väitetyn säännöksen epäselvyyteen. Esillä olevassa muutosehdotuksessa soveltamisongelmia sisältävä säännös on ainakin edellä käsitelty maksukykyisyys varojenjaon edellytyksenä. Jatkovalmistelussa onkin vielä arvioitava ehdotettua tuottamusolettaman soveltuvuutta väitetyissä osakeyhtiölain rikkomistilanteissa.

Tuottamusolettama ei koskisi yleisen huolellisuusvelvoitteen laiminlyönnistä aiheutuvaa korvausvastuuta, lukuun ottamatta tapausta, jossa on kyse "yhtiön läheisen" hyväksi tehdystä toimesta. Tuottamusolettamaa voidaan pitää perusteltuna tässä viimeksi mainitussa tilanteessa. Käsite "yhtiön läheinen" vaatii kuitenkin tarkempaa määrittelyä.

Mietinnössä ehdotetaan mahdollisuutta poistaa yhtiöjärjestyksellä yhtiön johdon vahingonkorvausvastuu yhtiötä kohtaan, jos vahinko on aiheutettu ns. tavallisella tai lievällä tuottamuksella. Tämän mahdollisuuden avaamista perustellaan tarpeella saada varsinkin kasvaviin yrityksiin osaavia ja kokeneita henkilöitä hallituksiin. Vaikka ehdotettua järjestelyä voitaisiinkin pitää sopimusoikeuden periaatteista lähtien mahdollisena, olisi se kuitenkin huomattava poikkeus siihen, millaiseksi yhtiöoikeudellinen vastuujärjestelmä on meillä mielletty. Korvausvastuuta ei ole voinut yhtiöoikeudessa rajoittaa ennalta. Vastuun rajoittamismahdollisuus on käsityksemme mukaan omiaan aiheuttamaan sekavuutta ja epätietoisuutta

osakeyhtiöissä noudatettavista vastuusuhteista. Yhtiön johdon vastuun rajoittaminen suhteessa yhtiöön voinee tarvittaessa tapahtua sopimusteitse. Emme näin ollen puolla mahdollisuutta rajoittaa yhtiöjärjestyksellä johdon vastuuta.

Vahingonkorvauskanteen vanhentumisajaksi mietinnössä ehdotetaan viittä vuotta. Kun vastikään uudistetussa yleisessä vanhentumislaisissa on otettu käyttöön yleinen kolmen vuoden vanhentumisaika, herää kysymys, eikö osakeyhtiölaissakin olisi pyrittävä samaan vanhentumisaikaan. Kun perusteluissa on viitattu siihen, että nykyiset kahden ja kolmen vuoden vanhentumisajat ovat osoittautuneet sangen lyhyiksi, voitaneen harkita, että ulkopuolisen vahingonkärsijän osalta vanhentumisajan alkaminen määriteltäisiinkin samoin kuin vanhentumislaisissa, jolloin vanhentuminen ehkä useassa tapauksessa alkaisi osakeyhtiölaissa säädettyä myöhemmin.

Uudistuksen voimaansaattaminen

Ehdotukseen ei sisälly vielä luonnoksia voimaantuloon liittyviksi säännöksiksi mutta perusteluissa todetaan mm. että tarkoituksena on välttää tilanne, jossa kaikki toimivat yhtiöt joutuisivat muuttamaan yhtiöjärjestyksiään. Suomen Yrittäjät pitää myös tätä menettelytapaa tärkeänä. Voimaantulo tulee kylläkin aiheuttamaan jonkinlaista epätietoisuutta, kun yhtiöjärjestyksissä säilyvät edelleen pätevänä tietyt määräykset, joita koskevat lainkohdat on tarkoitus kumota, kuten päätös vastuuvapaudesta. Nimellisarvoista luopumisen osalta taas lienee tarkoitus mitätöidä ko. yhtiöjärjestysmääräykset suoraan lailla ilman että yhtiöjärjestyksiä tarvitsee muuttaa.

Suomen Yrittäjät toteaa lopuksi pitävänsä tärkeänä, että oikeusministeriössä toteutetaan joutuisasti se erillinen arviointityö sekä tarpeellinen lainmuutos, joka koskee vuoden 1997 OYL-muutokseen liittyvää vähimmäisosakepääoman korottamisvaatimusta vanhoissakin yhtiöissä 8000 euroon.

SUOMEN YRITTÄJÄ RY

Jussi Järventaus
toimitusjohtaja

Rauno Vanhanen
johtaja